

SVĚTOVÉ DĚDICTVÍ A SOUČASNÁ ARCHITEKTURA

INFORMACE Z MEZINÁRODNÍ KONFERENCE

Centrum světového dědictví UNESCO spolu s městem Vídeň, Mezinárodní radou pro památky a památková místa (ICOMOS) a rakouským Ministerstvem pro výchovu, vědu a kulturu uspořádalo ve Vídni ve dnech 12. – 14. května 2005 mezinárodní konferenci na téma **Světové dědictví a současná architektura**.

Nutnost zabývat se na mezinárodní úrovni tímto tématem vyvolaly často nežádoucí projevy neustálého tlaku vzrůstajících požadavků na bydlení, komerční stavby, občanské vybavení, dopravu a další rozvojové aktivity v prostředí historických měst. Pro kulturní památky, přírodní lokality a kulturní krajiny jsou definice a způsob ochrany zakotveny v Úmluvě o světovém dědictví, stále však chybí zásady ochrany prostředí historických měst – historické městské krajiny. Cílem konference bylo vyplnění této mezery, což vyžaduje multidisciplinární přístup. Partnery organizace UNESCO na této konferenci proto bylo Mezinárodní centrum pro výzkum ochrany a restaurování kulturního vlastnictví (ICCROM), dále Mezinárodní federace pro bydlení a plánování (IFHP), Mezinárodní federace krajinářských architektů (IFLA), Organizace měst světového dědictví (OWHC), Mezinárodní svaz architektů (UIA), představitelé měst a developerů.

Konferenci předcházela dopolední exkurze, v jejímž průběhu shlédli účastníci nové stavby a rekonstrukce v historickém jádru Vídně v kontextu s kulturními památkami z různých historických období. Zejména pozoruhodné je sousedství katedrály sv. Štěpána a Haas – Hausu od Hanse Holleina, střešní nástavby hotelu Am Stephanplatz a obytných a komerčních budov z 50. let minulého století. Na Graben, jedné z nejvýznamnějších tříd Vídně, vytvořili portály některých obchodů významní architekti – Adolf Loos, Josef Hoffmann, Hans Hollein a další. V centru bývalé židovské čtvrti, kde od 13. století žila židovská komunita, bylo zřízeno na náměstí Judenplatz židovské muzeum a od roku 2000 na místě, kde bývala synagoga, stojí památník holocaustu. Nejnovější budova v historickém jádru je tzv. administrativní objekt K47, dokončený v roce 2003. Je to první nový dům v historickém jádru Vídně, který byl

vybudován od doby stavby Haas – Hausu v roce 1990. Budova svou výškou, proporcemi a celkovým řešením citlivě navazuje na okolní zástavbu. Obvodové stěny jsou skleněné, zastíněné nastavitelnými venkovními žaluziemi. Ze zasklené střešní restaurace je krásný výhled na město.

Odpolední jednání konference zahájil pan Themba Wakashe, předseda Výboru pro světové dědictví, a pak účastníky přivítal starosta města Vídně. Příspěvky a prezentace byly zaměřeny na pět tematických okruhů. Konference byla otevřena tématem s názvem **Světové dědictví a současná architektura – řízení rozvoje historické městské krajiny**. Druhý den následovalo téma **Rozvojová dimenze – památková ochrana versus rozvoj nebo památková ochrana jako součást rozvoje?**, dalším tématem bylo **Architektonická dimenze – současná architektura a výškové budovy jako kontextuální výzva k řešení**. Poslední den konference byl věnován tématu **Plánovací dimenze – regulace a nástroje pro řízení historické městské krajiny**; následovaly závěry představitelů zúčastněných institucí.

Základní přednášky a prezentace souvisejících příkladů, vysvětlující vztah mezi ekonomickým rozvojem, současnou architekturou a ochranou světového dědictví, byly obsahem prvního tematického okruhu. Přenášející konstatovali, že historická architektura by měla být základem a východiskem nové architektury, nová výstavba by měla akceptovat historickou kontinuitu a nepřetržitý rozvoj. V mnoha případech však jsou nové stavby navrhovány jako izolované architektonické objekty, bez vztahu ke struktuře městské krajiny. Předmětem doplňující prezentace byla nová výstavba ve Vídni a zásady, které by při realizaci nových staveb v historickém prostředí měly být respektovány. Město musí být živé, památky musí sloužit konkrétním účelům. Rekonstrukce, úpravy a dostavby historických budov nesmějí narušovat jejich vzhled, podstatná je kvalita architektonického a konstrukčního řešení a volba materiálů. Nežádoucí je napodobování historických slohů, dekorativismus, tzv. fasádismus.

V rámci prvního tematického okruhu byl panem Francesco Bandarinem, ředitelem Centra světového dědictví, prezentován návrh **Vídeňského memoranda**. Tento dokument byl připraven pracovníky Centra světového dědictví a členy partnerských institucí a obsahuje základní zásady pro rozhodování o zásazích do historické městské krajiny. Ustanovení zahrnutá v memorandu jsou zaměřena na dopad současného rozvoje na celé prostředí historického města. Všechna historická města, a zejména města UNESCO, vyžadují politiku plánování a řízení, ve které je ochrana památek jedním ze zásadních východisek. Základním faktorem v plánovacím procesu je rozpoznání a formulování příležitostí a rizik, aby bylo možné následně zajistit vyvážený rozvoj. Ochrana lokalit světového dědictví zahrnuje rovněž řešení okolního prostoru, kvalitu městského mobiliáře, reklamy, zeleně, osvětlení, eliminace negativního vlivu dopravy a parkování a další. Historická střešní krajina a parcelace by měla být základem pro plánování a projektování renovací a dostaveb.

Pravidla, regulace a nástroje pro řízení dynamických změn v městech světového dědictví jsou definovány v plánech managementu, které zpracovává multidisciplinární skupina odborníků a které musejí být projednávány s veřejností.

Historická architektura v kontextu s veřejnými prostory a současnou architekturou výrazně přispívá k specifické hodnotě každého města a zvyšuje jeho atraktivitu pro obyvatele i návštěvníky.

Závěrem je v návrhu Memoranda doporučováno, aby v případě již zapsaných lokalit byly znovu posouzeny možné dopady vývoje městské krajiny na kulturní dědictví a při zápisu nových lokalit byly zásady vyjádřené v návrhu Memoranda brány v úvahu v nominačním a hodnotícím procesu.

V přednáškách druhého tematického okruhu, které byly zaměřeny na **střet ochrany památek a rozvoje měst**, zaznělo varování před projevujícími se nežádoucími směry vývoje historických městských center. Mnohá města jsou ohrožována destruktivním postupem bezohledné reno-

vace, stejně devastující je však přeměna města v muzeum nebo v centrum turistického průmyslu, ve kterém již téměř neexistují vlastní obyvatelé. Základní zásadou, která by měla být respektována při řízení rozvoje historických měst, je dosažení souladu mezi ekonomickým rozvojem města a ochranou a údržbou památek. Proces údržby, rekonstrukcí a ochrany není levný a pouze prosperující město jej může financovat. Proto je vhodné stanovit přísnou regulaci v historickém prostředí, která je však vyvážena volnější regulací mimo historické jádro tak, aby nebyli odrazováni případní investoři. Zatímco v původním městském centru není možné budovat výškové stavby nebo stavby velkého objemu, lze na obvodu města zakládat nová centra a zajistit kvalitní dopravní infrastrukturu. V historickém centru by mělo být iniciováno zřizování drobných specializovaných obchodů a bydlení vysoké kvality, což zaručuje dostatečné daňové výnosy, využitelné pro údržbu památek.

Aplikace těchto doporučení byla demonstrována na případech dvou polských měst – Krakova a Varšavy. V Krakově byla tendence ochraňovat všechno a všude a regulace veškerých aktivit ve městě byla podřízena jeho mimořádné historické hodnotě. Realizace jakýchkoliv výnosných aktivit nebyla možná ani v území mimo historické jádro, naopak, plochy mimo centrum byly využity pro rozvolněnou zástavbu rodinných domů, aby byla zachována městská zeleň. Výsledkem je, že vysoké ceny pozemků jsou pouze v městském centru a nevznikla žádná další obchodní čtvrť. Ve Varšavě byly přesně identifikovány oblasti, které je nutné ochraňovat a byla pro ně stanovena přísná regulace veškeré stavební

činnosti. Mimo tyto oblasti byla regulace přizpůsobena požadavkům trhu. V důsledku toho vznikla nová obchodní centra, která iniciovala vybudování nové sítě veřejné dopravy, v historickém jádru a v dalších chráněných oblastech se rozvíjely aktivity přiměřené prostředí.

Rozvoj cestovního ruchu v historických městech je ekonomicky žádoucí, je však nutné brát v úvahu kapacitu města. Každé město má určité limity vztahující se k intenzitě cestovního ruchu.

Ve třetím tematickém okruhu byly na **příkladu Kolína nad Rýnem uvedeny úvahy o možném umístování výškových budov vzhledem k historické lokalitě.**

Tento problém je v Kolíně nad Rýnem obzvlášť závažný, neboť kolínská katedrála je tak výraznou dominantou městského horizontu, že každý další výškový objekt i ve větší vzdálenosti tento efekt naruší. Silueta města je po staletí součástí paměti obyvatel, reprezentuje město a slouží jak pro identifikaci města, tak pro orientaci. Kolínská katedrála byla vždy symbolem Kolína nad Rýnem i celého Německa. Veškeré projekty, které se řeší lokalizací výškových budov, musí být prověřeny z hlediska dopadu na siluetu města s dominující katedrálou. Z dalších souvisejících přednášek a následné diskuse vyplynul názor, že výškové stavby mohou být v historickém městě umístovány, vždy však v takové vzdálenosti od centra, aby nezasaňovaly do horizontu původního centra. Vhodné uspořádání je historické jádro, obklopené zeleným pásem a pak výstavba nových obchodních center s výškovými budovami. Pokud možno je vhodné soustřeďovat výškové stavby do skupin (clusterů).

Čtvrtý tematický okruh zahrnoval příspěvky věnované **plánování města v Lyonu, v Barceloně a Toledu a v Nanjingu.** Závěry, které vyplynuly z jednotlivých příspěvků, potvrdily důležitost pečlivého plánování rozvoje měst. Odpovědnost za přípravu a implementaci plánů spočívá na příslušných městech. Pro přípravu plánů je zásadním podkladem analýza, ve které jsou definovány hodnoty a problémy. Dalšími podklady jsou, mimo jiné, studie prověřující zastínění veřejných prostorů, modelové znázornění případných střešních nástaveb a další.

Kromě striktně stanovených regulativů pro historické jádro, je zapotřebí regulovat postupně a neustálé rozšiřování městské zástavby do okolní krajiny. Obchodní aktivity v historickém jádru lze chránit regulací počtu a rozsahu supermarketů na okrajích měst. Veškerá regulace zahrnutá do plánovací dokumentace měst musí být stanovena tak, aby nezamezovala změnám a nezmrazila rozvoj. Udržitelný rozvoj je výsledným cílem celého procesu ochrany světového dědictví.

Jednání konference uzavíraly závěry přednesené zástupci zúčastněných institucí, kteří potvrdili význam mezinárodní diskuse o rozvoji historických městských celků a o ochraně městské krajiny a vyjádřili přesvědčení, že zásady navrhované ve Vídeňském memorandu rozšíří ustanovení obsažená v Úmluvě o světovém dědictví.

*Ing. arch. Marie Tomášková
Ústav územního rozvoje*